

NOŻKA (39) *sb f*

-o- (11), -ó- (4); -o- *OpecŻyw* (5), *GórnTroas*, *GosłCast*; -o- : -ó- *Mącz* (4:4); a *jasne*.

sg N nożka (8). ◇ *A* nożkę (4) [*w tym*: -ą (3)]. ◇ *I* nożką (1). ◇ *pl N* nożki (3). ◇ *G* nożek (2). ◇ *D* nożk(a)m (1). ◇ *A* nożki (11). ◇ *I* nożkami (7); -ami (3), -(a)mi (4). ◇ *L* nożkach (1). ◇ *V* nożki (1). ◇ [*du N (cum nm)* nożce *BudBib Ex* 26/17.]

Sł stp notuje, *Cn s.v. nóżka*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Dem. od „noga” ‘część ciała’; niekiedy hipokor.; pediculus Mącz, Calep, Cn; pediolus (a. petiolus) Mącz, Calep; pedusculus Mącz (37)* : Iezus nożki łobie rokrwawil/ ijeze po kamieniu oftry^m chodzitz mufil. *OpecŻyw* 107v; á potym bog oflawiác fwym finom y powyadaiác ym przyśfle rzetzy y navtzaiać ye przykażuiác ym co mieli dzyać/ flożywfy na łozku nożky swoie potym vmárł [*collegit pedes suos super lectulum et obiit Vulg Gen* 49/32] *HistJóz* E3v; Tedy baba ma z pilnością nożki w kupkę ftulać/ á tego zawże strzedz izby rączki były przy vzdikoch, á tak ma dziecię nogami brać. *FalZioł* V 22a; A gdy takie baba obaczy rodzenie/ ma z nienagła rękami dziecię ono nawracać/ izby nożkami mogło wynidz *FalZioł* V 22d, V 14v, 16c [2 r.], 21b [2 r.], c, 22a; *LibMal* 1549/148v; *Forcipes denticulae cancrorum*, Rączne nożki *Mącz* 133d; *Serperastrum*, Nieyákne naczynie które dziecióm, poki yelcze w powiyaniu leżą do nożek przywieszuyą aby yim krziwo nogi nie rosły. *Mącz* [388]c, 286c, 294a [2 r.], b; Albo iefli fye y lam pijańtwa vtrzedz chcefz, nożki iáfkołcze ná popioł ípal/ á w picie go fyf. *SienLek* 57v; *Nożka* zówdy chędogo/ bo chodzi ná korku/ Iák fie nie ma podobác/ młodemu páchołku. *BielSat* D2v; *Calep* 795b, [767]b.

W połączeniu szeregowym (1): O witayze święte ciało Ktores ná krzyżu wiśiało. Naświętfza głowo/ y nożki Y wciornaftkie ciała członki. *MWilcHist* G2v.

W przeciwstawieniu: »głowka ... nożki« (1): Pothym gdy czas ku porodzeniu przychodzi: [*dziecię*] wznak fie obroci/ tak iz głowką nadoł/ nożkami ku gorze *FalZioł* V 16c.

Zwroty: »iść, pospieszać nożkami; nożki były schodzone« (2:1;1): A ty pogładay iako lam idzie iedyny krol nieba ij ziemie/ bofymi nożkami/ bez czápki. *OpecŻyw* 38v; Potym ijez ony nożki fwięte były fchodzone ij zranione od kamienia/ od piáfku/ od gorązości *OpecŻyw* 46, 36; *GórnTroas* 70.

»nożki [czyje] pocałować« (1): na twe kolana przed Ianem klekni/ a nożki ie⁸⁰ fwięte potzaluy/ a odchodząz takiez téz vzdialay [...] a krzełnym oycem miłofciwego Iezufa iego bytz znay. *OpecŻyw* 31.

»prawą nożką przystąpić« (1): RAdbych miła Gromado miłofciam walzym dawno odpisał/ ale podzis trudno kto może w to flowko wafze požądane prawą nożką przyftapiwfy/ vluczyć. *LudWieś ktv*.

»za nożki ułapić« (1): Y za nożki włapię/ nie pufczę cie daley/ Aza tak pohamuię pofkok twoy zuchwały. *GosłCast* 29.

»wytknąć, wywinąć [komu] nożkę« (1:1): kiedi myli pan Iefus po fzwathu yelzdziel na fwoym fzwytym offyelku [...] fina bozego offyel vithknał łobye nożką *LibMal* 1544/89, 1549/ 148v.

Wyrażenia: »bosymi nożkami« (2): Patrzay iako ijdzie lam bog bofymi nożkami/ przez tak daleką ij oftrą drogę *OpecŻyw* 36, 38v.

»krotkie (a. krociuchne) nożki« (2): Apodes [...] Alio nomine Cypseli dicuntur, ex hirundinum genere. Dicti Apodes, quod careant usu pedum. Ptacy którzy bårzo krótkie nożki mają *Mącz 12c, 238b.*

Szereg: »rączka i nożka« (2): panna [*Maryja*] w szwem szywocze ywnątrznofzczach nożyła y porodzyła moczarza wżechmocznego y pyelwżkam y wywżala rączky y nożky yego *PatKaz II 54a; RejZwierc 142v.*

2. *Futro z nóżek niektórych zwierząt* (2) : Item Czapką kolpatha liłłimi Nośchkamy podbitha Barthofchkowy Byeliczyemv thamze wthey Gośpodzie vkradł *LibMal 1548/139; BielRozm 18.*

3. [*Wystająca część deski służąca do wpuszczenia w odpowiednie nacięcie drugiej deski, w celu spojenia obu elementów:* Dwie nożce (*marg*) Włałnie dwie ręce. (-) [*manus, (marg) incastraturae* (-)] będą v iedney deśzczki/ á będą rozdzielone od siebie: tåk wżyniś v kaźdey deśzczki przybytku. *BudBib Ex 26/17 (Linde).*]

4. [*Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej:* »kurza nożka« = *Potentilla erecta* (L.) *Hampe; pięciornik kurze ziele, bylina z rodziny różowatych (Rosaceae): á kto go [por albo luk] rad pożywa checli áby mu nie szkodził/ ma po nim ieść láktukę/ kurzą nożkę/ ostry mlecz albo ktorekolwie żiołá tåkowe ktorymiby ie^{go} gorącość była vkromiona *Cresc 1571 215.*]*

Cf **PRZERZUCINOŻKA**

MF